

דגם תשובות לשאלון אזרחות, מס' 034381 קיץ תש"ף

הנחיות כלליות:

- בדגם זה כתובות בקיצור תשובות על שאלות המבחן והנחיות למתן הציון. בדגם מוצגים רכיבי התשובה העיקריים. אם התלמיד כלל בתשובתו רכיב שאינו כלול בדגם, על המעריך לבדוק אם הוא נכון, על פי ספרי הלימוד והתייעצות עם מעריך בכיר.
- במתן הציון יש להימנע מהשפעות שנובעות מכתב היד, מסגנון הכתיבה ומאורך התשובה. יש להעריך רק את מה שנדרש בשאלה, ולא יותר מכך.
- לוכסן / מסמן תשובה חלופית (זו או זו מתקבלת באותה מידה).
- חלקי התשובה המובאים בסוגריים אינם הכרחיים לקבלת ניקוד מלא.
- ההנחיות בדגם מנוסחות בלשון זכר, ומכוונות למעריכות ולמעריכים כאחד.
- יש לקרוא את התשובה כמכלול.
- הרכיבים הנדרשים מוצגים בתמציתיות עבור המעריכים. הצגת המושג על ידי התלמיד צריכה להיות מורחבת כדי שתהיה תשובה מלאה.

פרק ראשון

על הנבחן לענות על שאלה 1 (חובה) ועל אחת מהשאלות 2-3.

1. הצגת המושג מדיניות חברתית-כלכלית ושלוש בעיות חברתיות-כלכליות שעל המדינה לקבוע לגביהן מדיניות:

הצגת המושג : 40%
בעיה אחת מהקטע-20%
בעיה שניה מהקטע-20%
בעיה מהקריקטורה- 20%

הצג מדיניות חברתית-כלכלית:

-כלל ההחלטות והפעולות שרשויות השלטון נוקטות בהן למען רווחתם החברתית-כלכלית של אזרחי המדינה.

-מטרת ההחלטות והפעולות האלה היא לתת מענה לצרכים ולדרישות של הציבור, כמו כן להתמודד עם הבעיות המתעוררות במדינה בתחומי החברה והכלכלה.

-מדיניות זו באה לידי ביטוי בפעולות הנוגעות להגנה ומימוש של הזכויות החברתיות-כלכליות וכן בפעולות הנוגעות לתחומים נוספים שהשלטון מטפל בהם למען רווחת חייהם של אזרחי המדינה- כגון: תקשורת, תחבורה, תרבות ועוד.

הסבר שתי בעיות מהקטע שלגביהן יש לקבוע מדיניות חברתית כלכלית :

מערכות הפנסיה והבריאות צריכות יותר משאבים עלויות של דיור מוגן וסיעוד להורים קשישים ביחד עם עלויות מעונות היום של נכדי הקשישים פתרונות דיור לאוכלוסיית הקשישים ההולכת וגדלה עוני בקרב אוכלוסיית הקשישים כיצד לחלק את התקציבים לילדים עבור מעונות יום או להורים של הילדים כדי לאפשר להורים להזדקן בכבוד מה יהיו המקורות התקציביים לביצוע החלטות חברתיות.

ביסוס הבעיות בקטע :

" מצב זה מייצר אינספור אתגרים לממשלה, למערכות הפנסיה והבריאות, לשוק העבודה ולמעשה לכל תחומי החיים. זהו אתגר עצום גם לתא המשפחתי, בעיקר כשעלות חודשית של שהייה בדיור מוגן לקשישים עולה יותר מהשכר הממוצע במשק. בנוסף, לעיתים קרובות בני משפחתו של הקשיש צריכים לסעוד אותו."

או

"הנגזרת של התארכות תוחלת החיים היא ששיעור הקשישים באוכלוסייה גדל והולך. עובדה שתספק, לכל המערכות הכלכליות אתגרים שיצריכו יותר פתרונות דיור, יותר מיטות בבתי חולים ועוד."

או

" לכן, הממשלה החדשה בישראל תתמודד עם דילמות רבות, ובעיקר בשאלה מהיכן לקצץ במשק שנמצא בגירעון. למעשה, כבר בימים אלו מונחות מספר הצעות שונות להגדלת התקציב המיועדות לדור הצעיר ולדור המבוגר יותר: מצד אחד, סבסוד מעונות יום (עד גיל 3), מתוך רצון להקל על ההורים הצעירים ולשפר את מצבם הכלכלי ומנגד, תוספת תקציבית משמעותית לקצבאות הזקנים המידרדרים לעוני."

או

" בשנה התקציבית הבאה הממשלה תיאלץ לקבוע סדרי עדיפויות חדשים מתוך דילמה: מה חשוב יותר - להקל על הורים צעירים לממן את מעונות היום לילדים קטנים, או להקל על הורים צעירים לסייע להוריהם להזדקן בכבוד, כשעליה להחליט מה יהיו מקורותיה התקציביים לביצוע החלטותיה חברתיים.

קישור: התלמיד הבין מהטקסט כי הארכת תוחלת החיים יוצרת אתגרים חברתיים שמאלצים את המדינה לתת מענה לצרכים ולדרישות הציבור בתחום הפנסיה/ בריאות / דיור מוגן לקשישים/ סבסוד מעונות היום של ילדים מתחת לגיל 3.

בעיה מהקריקטורה : בעיית הצפיפות בבתי החולים.

ביסוס: החולים מוצגים כסרדינים בתוך קופסא.

קישור: התלמיד הבין כי הקריקטורה מציגה את הבעיה חברתית כלכלית: צפיפות בבתי החולים שיש למצוא לגביה פתרון במסגרת המדיניות החברתית כלכלית של הממשלה. כי על המדינה לדאוג לרווחת החולים ובכך לתת מענה לצרכים למערכת הבריאות.

2. הצגת המושג "מדד ג'יני" וביסוסו בקטע:

הצגת המושג- 40%
ביסוס- 30%
קישור- 30%

הצגת "מדד ג'יני":

-מדד הבוחן את אי השוויון בהכנסות בקרב אוכלוסיית המדינה.

-המדד סטטיסטי שנע בין הערכים אפס לאחד. ערך אפס פירושו חלוקה שוויונית בין כל האזרחים ואילו ערך אחד מעיד על כך שכל ההכנסות מרוכזות בידי אדם אחד.

-מדד ג'יני בדרך כלל משמש כמדד השוואתי בין מדינות.

ביסוס: "אלא שבקרב אוכלוסיית הקשישים נוספה בעיה נוספת: עוני. אם בוחנים את הפערים על פי המדדים הקיימים לבחינת אי שוויון - מקבלים פערים גדולים יותר בקרב בני 65 ומעלה מאשר בכלל האוכלוסייה"

קישור: התלמיד הבין כי עליה של האוכלוסייה המזדקנת מובילה לעליה במדד הג'יני מכיוון שאוכלוסיית הקשישים היא אוכלוסייה הסובלת ממצוקה כלכלית וככל שעולה אחוז אוכלוסייה זו מהאוכלוסייה הכללית הדבר תורם להגדלת אי השוויון במדינה.

3.הסוגיה שבמחלוקת: האם לקצץ בהוצאות הממשלה במטרה לצמצם את הגירעון או לא.

א. טענה – 100%

טענה: אני תומך / מתנגד לצמצום ההוצאות הממשלתיות במטרה לצמצם את הגירעון.

ניסוח טענה ברורה המתייחסת ישירות לסוגיה שבמחלוקת

מה מצופה מהתלמיד?

-הטענה מתייחסת ישירות לסוגיה המסוימת שנידונה בשאלה.

-יש בתשובה הבעת עמדה הכלולה בטענה (למשל: "אני בעד").

-הצגת הסוגיה במחלוקת ללא נקיטת עמדה.

-הטענה מובחנת מהנימוקים.

ב. הנמקה — 100%

התלמיד מתבקש להציג שני נימוקים, כל נימוק יוערך בנפרד.

מושגים עליהם ניתן להתבסס להצדקת הטענה בעד צמצום הגרעון: גירעון לאורך שנים מגדיל את החוב הלאומי של המדינה וזה עלול לפגוע ביכולת המדינה ליישם את המדיניות הציבורית שלה והפחתת הגירעון מחזק את תחושת הביטחון של משקיעים בישראל ובעולם לגבי הכלכלה בישראל.

מושגים עליהם ניתן להתבסס להצדקת הטענה נגד צמצום הגרעון: הפחתת הגירעון פותר בעיות לטווח קצר אך לא לטווח הארוך ויוצר בעיות חדשות כמו פגיעה בחינוך ובהון האנושי וכך פגיעה בצמיחה האטת המשק או מיתון/פעילות כלכלית נמוכה ואבטלה הולכת וגדלה לכן עדיף להגדיל באופן מבוקר את ההוצאות כדי להניע את גלגלי המשק ולא לקצץ

פרק שני

על הנבחן לבחור בקטע אחד מהקטעים א'-ב' ולענות על שלוש השאלות הנלוות לקטע שבחר: השאלות 4-6 לקטע א' אנ השאלות 7-9 לקטע ב'.

4. הצגת שלושה גורמים מחומר הלימוד ומהקטע לחוסר השוויון בין גברים לנשים-

הצגת גורם ראשון – 40%
הצגת גורם שני - 30%
הצגת גורם שלישי - 30%

מהקטע: האישה ממשיכה להיות המטפלת העיקרית בבית ובילדים ועל כן מעסיקים מעדיפים להעסיק גברים שלדעתם יהיו יותר מחויבים למקום העבודה ונשים עובדות במקצועות הנחשבים מתאימים לנשים " ששכרם בדרך כלל נמוך. ביסוס: " אחת הסיבות לכך היא שהאישה ממשיכה להיות כבעבר, המטפלת העיקרית בבית ובילדים, עובדה הגורמת למעסיקים רבים להעדיף העסקת גברים על פני נשים, מכיוון שלחשיבתם גברים יהיו יותר מחויבים למקום העבודה."

או

" לפיכך נשים מוצאות תעסוקה לרוב במקצועות מסוימים אשר נחשבים "מתאימים לנשים" שבדרך כלל שכרם נמוך ונוצר בידול תעסוקתי."

מחומר הלימוד: חלק ניכר מהנשים משתכרות שכר מינימום\ שכר נשים נמוך משכר גברים באותה עבודה/ לעיתים נשים לא מצליחות לרכוש השכלה שתאפשר להן לעסוק במקצוע עם הכנסה גבוהה.

5. הצגת שני כלי מדיניות מחומר הלימוד הבאים לידי ביטוי בקטע:

הצגת כלי מדיניות ראשון – 30%

הצגת כלי מדיניות שני – 30%
הסבר כלי מדיניות אחד – 40%

סובסידיות: -המדינה מעניקה סיוע כספי שנועד להשפיע על פעילות כלכלית מסוימת.

-הסובסידיה מוענקת בצורה ישירה או בצורה עקיפה.

רגולציה: -המדינה קובעת כללים ומגבלות על פעילות של גופים עסקיים במסגרת כלכלת השוק, ומפקחת על קיומם של כללים ומגבלות אלה.

ביסוס עבור סובסידיות ורגולציה: "הארגון ממליץ על פתרונות שונים לצמצום הפערים בין גברים לנשים בשוק העבודה בין היתר שהמדינה תקציב כספים עבור השוואת השכר בין גברים לנשים, תטיל פיקוח על מקומות העבודה כדי לדאוג שאכן מתקיים שוויון בתעסוקה בין גברים לנשים וכדומה."

קישור:

סובסידיות: התלמיד הבין כי סובסידיות הן כלי מדיניות לפיו המדינה מעניקה כספים בצורה ישירה כדי להשפיע על פעילות כלכלית ולכן ההצעה בקטע, שהמדינה תקציב כסף עבור השוואת שכר בין גברים לנשים, היא סובסידיה כדי לעודד מעסיקים להעסיק נשים.

רגולציה: התלמיד הבין כי רגולציה היא כלי מדיניות לפיו המדינה קובעת מגבלות על פעילות של גופים עסקיים ומפקחת שאכן המגבלות מתבצעות ולכן ההצעה בטקסט שהמדינה תטיל פיקוח על המעסיקים לדאוג שהם מקיימים שוויון בתעסוקה בין גברים לנשים היא רגולציה.

6.הסוגיה שבמחלוקת: האם תפקיד המדינה לקיים צדק חברתי?

א. טענה – 100%

טענה: אני מסכים לא מסכים לכך שהתפקיד העיקרי של המדינה היא לקדם צדק חברתי

ניסוח טענה ברורה המתייחסת ישירות לסוגיה שבמחלוקת

מה מצופה מהתלמיד?

-הטענה מתייחסת ישירות לסוגיה המסויימת שנידונה בשאלה.

-יש בתשובה הבעת עמדה הכלולה בטענה (למשל: "אני בעד").

-הצגת הסוגיה במחלוקת ללא נקיטת עמדה.

-הטענה מובחנת מהנימוקים.

ב. הנמקה — 100%

התלמיד מתבקש להציג שני נימוקים, כל נימוק יוערך בנפרד.

נימוקים עליהם ניתן להתבסס להצדקת הטענה בעד תפקיד מדינת הרווחה כמקדמת צדק חברתי: המדינה מחויבת לקדם צדק חברתי כי לא כולם נולדו שווים מבחינה כלכלית – חברתית. והמדינה חייבת לקדם שוויון הזדמנויות כלכלי- חברתי לכולם\ שוויון חברתי כלכלי תורם לחוסנה של החברה מבחינה חברתית ודמוקרטית כי יש חינוך איכותי לכולם שמגביר את המעורבות האזרחית\ מונע תסכול ו אלימות בקרב מגזרים שמרגישים שאינם מקבלים הזדמנות שווה.

נימוקים עליהם ניתן להתבסס להצדקת הטענה נגד תפקיד מדינת הרווחה כמקדמת צדק חברתי: בני אדם אינם שווים ביכולות, בכישורים שלהם ולכן כל אדם מגיע להישגים על פי יכולותיו. כלכלת שוק שבה המדינה אינה מתערבת, מעניקה לכל אדם את האפשרות השווה לנצל את הפוטנציאל שלו להשיג לעצמו רווחה חברתית וכלכלית\ השוויון רק מצטמצם לשוויון פוליטי כי התערבות המדינה בכלכלה לצורך השגת שוויון חברתי כלכלי פוגעת בחירויות של האדם.

7. הצגת המושג "גלובליזציה כלכלית" וביטוי בקטע.

הצגת המושג – 40%
הסבר ביטוי המושג בקטע- 60%

הצג: - תהליכים שבהם הפעילות הכלכלית הופכת מפעילות שהיא בעיקרה מקומית בתוך מדינות לפעילות שהיא בעיקרה עולמית מעבר לגבולות המדינה.

הסבר:

ביסוס: "2008 סגרה חברה אמריקאית גדולה את המפעל שלה בעיר דייטון, בארה"ב, והעבירה אותו למדינת עולם שלישי, שם המיסים ושכר העובדים נמוכים בהרבה. סגירת המפעל ופיטורי אלפי עובדיו היוו מכה קשה מאוד לקהילה המקומית אשר איבדה מקור פרנסה עיקרי.

או

"ב2014, רכשה קבוצה סינית את המפעל הנטוש. הסינים שכרו רבים ממפוטרי המפעל שנסגר."

קישור: התלמיד הבין כי העברת המפעל האמריקאי למדינת עולם שלישי וקניית המפעל בדייטון על ידי חברה סינית הם תהליכים של גלובליזציה כלכלית כי חברות מפעילות תהליכים כלכליים מעבר לגבולות מדינות המוצא שלהם.

8. הצגת המושג "שוק עבודה גמיש" והסבר כיצד הוא בא לידי ביטוי בקטע.

הצג – 40%
הסבר – 60%

הצג: - בשוק עבודה גמיש המדינה ממעיטה במעורבות שלה בהגנה על זכויות העובדים.

- העובדים אינם זוכים לקביעות בעבודה, אינם נהנים מביטחון תעסוקתי וקל לפטרם.

הסבר:

ביסוס: " זאת כדי למנוע מהם להיות מחויבים להסכמי עבודה ולאפשר להם יותר חופש כמעסיקים. הם לא היו מעוניינים במגבלות נוספות מעבר לחוקי העבודה הקיימים בארה"ב. בארה"ב המשמרות הן של 8 שעות, כל עובד זכאי ליומיים חופשיים בשבוע, לעומת העובדים בסין שעובדים 12 שעות ביום ומקבלים יומיים חופשיים בחודש."

או

"כדי להתחרות ולהחזיר משרות הביתה לאמריקה, יצטרכו המפעלים לפגוע משמעותית בתנאים שישלמו לפועלים אמריקאים. כדי לחזור לייצר, אמריקה צריכה להפוך בעצמה למדינה עם עובדים בשכר נמוך ותנאי עבודה אחרים."

קישור: התלמיד הבין שבשוק עבודה גמיש העובדים אינם זוכים לביטחון תעסוקתי כמו קביעות ועוד. זה בא לידי ביטוי בטקסט כשהבעלים הסינים של המפעל אינם מעוניינים בהתארגנות עובדים, כדי לאפשר להם כבעלי המפעל, להגדיל רווחים, ותמרון בהחלטות ובכך העובדים במפעל אינם זוכים לביטחון תעסוקתי ונמצאים בשוק עבודה גמיש.

או

התלמיד הבין שבשוק עבודה גמיש אין הגנה של השלטון על זכויות העובדים ולכן המעסיקים לא מחויבים לתת שכר מינימום וכו'. מה שמאפשר למעסיק להגדיל רווחים. ולכן אם ארה"ב רוצה להחזיר את המפעלים אליה כדי להגדיל את המשרות היא צריכה להתחרות עם שוק עבודה גמיש כפי שנמצא במדינות העולם השלישי.

9. הסוגיה שבמחלוקת: האם תאגידים רב לאומיים תורמים למדינות ולאזרחים בהם הם ממוקמים.

א. טענה – 100%

טענה: אני מסכים לא מסכים לכך שתאגידים רב לאומיים תורמים למדינות ולאזרחים בהם הם ממוקמים.

ניסוח טענה ברורה המתייחסת ישירות לסוגיה שבמחלוקת

מה מצופה מהתלמיד?

-הטענה מתייחסת ישירות לסוגיה המסוימת שנידונה בשאלה.

-יש בתשובה הבעת עמדה הכלולה בטענה (למשל: "אני בעד").

-הצגת הסוגיה במחלוקת ללא נקיטת עמדה.

-הטענה מובחנת מהנימוקים.

ב. הנמקה - 100%:

התלמיד מתבקש להציג שני נימוקים, כל נימוק יוערך בנפרד.

נימוקים עליהם ניתן להתבסס להצדקת הטענה בעד תרומתם של תאגידים רב לאומיים למדינות ולאזרחים: משקיעים כספים במדינות משלמים מיסים למדינות מספקים מקומות עבודה.

נימוקים עליהם ניתן להתבסס להצדקת הטענה נגד תרומתם של תאגידים רב לאומיים למדינות ואזרחים: פגיעה בעובדים במדינות מפותחות ולא מפותחות התרחבות הפערים החברתיים וכלכליים. פגיעה בעסקים מקומיים פגיעה באיכות הסביבה תרבות צריכה אשר מעודדת חומרנות.

פרק שלישי

על הנבחן להשיב על שתיים מהשאלות 10-13.

10. הצגת שתי הדרכים בהם מחלקים את כספי המיסים עבור אנשים שאינם עובדים:

הצגת דרך ראשונה – 50%

הצגת דרך שניה – 50%

הצגה:

-חלוקה בין- דורית :- המיסים שהאוכלוסייה העובדת משלמת מועברים על ידי המדינה לטובת הדור הצעיר (שעדיין לא עובד) ולטובת הדור המבוגר (שפרש כבר מהעבודה ופעילות כלכלית)

- חלוקה בין האוכלוסייה הפעילה מבחינה כלכלית לבין האוכלוסייה שאינה פעילה: המיסים שהאוכלוסייה העובדת משלמת, מועברים על ידי המדינה לאוכלוסייה שאינה פעילה כלכלית מסיבות שונות כגון, מחלה, נכות, תאונה או אבטלה.

11. הצגת שני נימוקים בעד מדיניות סלקטיבית בהענקת שירותים חברתיים:

הצגת נימוק ראשון – 50%

הצגת נימוק שני – 50%

טיעונים בעד הענקת שירותים חברתיים סלקטיביים: אין הצדקה להעניק שירותים לאדם שיכול להרשות לעצמו להשיג אותם באופן פרטי. המדינה צריכה להתמקד רק באלה שאינם יכולים לדאוג לעצמם, ואז יוכלו לעזור להם יותר כי יהיה יותר כסף לכך. אם יתנו שירותים לכולם יצטרכו להעלות את המיסים, וייתכן שהמדינה לא תוכל לעמוד בהוצאות הגדולות לאורך זמן ושירותים אוניברסאליים מסירים מהאנשים אחריות לדאוג לעצמם, לשפר את מצבם כי יסתמכו על השירותים מהמדינה. שירותים אוניברסאליים הם אחידים ולא תמיד מתאימים לצרכים של אוכלוסייה מגוונת.

12. שתי דרכים בהם המדינה מכירה בזכויות חברתיות-כלכליות.

הצגת דרך אחת – 50%

הצגת דרך שניה – 50%

הצגה:

הדרכים שמדינה יכולה לתת תוקף לזכויות חברתיות: עיגון בחוקה עיגון בחקיקה רגילה רשות מוסמכת מקבלת החלטה המגנה על הזכויות בית המשפט מתערב בהגנה על הזכויות.

13. הצגת מענקי איזון סיבה להענקתם.

הצגת המושג – 40%

סיבה להענקתם: 60%

הצג:

-כספים שהשלטון המרכזי מעביר מרשויות מבוססות לרשויות שאינן מבוססות.

הסבר: תשלומי ארנונה נמוכים הקצאת תקציבים לא שוויוניים שטח עירוני קטן שאין בו הרבה בתי עסק אז יש פחות מיסים